

πράγματα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν, ἐπειδὴ μὲ τῦτο κερδαίνομεν τὸν καιρὸν. Ἐπειτα ἐμποροῦμεν εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ κάμνωμεν περισσότερα, ἢ ὅσον περισσότερα ὠφέλιμα πράγματα κάμνομεν, τόσον καλλίτερα εἶναι.

ΚΕΦ. Ε΄.

Τὰ καθήκοντα εἰς τὰς περιστάσεις
τῆς ζωῆς.

1. Πρὶν ἀρχίσωμεν νὰ κάμνωμεν τίποτε, πρέπει πάντοτε νὰ εσχαζώμεθα, ὅποια ἀποτελέσματα θελὼν ἐπισύρει αἱ πράξεις μας: διότι μερικαὶ πράξεις μας ἐπιφέρουσιν ἀρεσά, ἄλλαι δὲ πάλιν δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Μᾶς συμβαίνουν δὲ ἔτι πολλὰ πράγματα, ὅπῃ δὲν τὰ ἐθαρρόσαμεν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα μᾶς χαροποιῦν, ἄλλα δὲ μᾶς λυπῶν.

2. Ἐὰν μᾶς συμβαίῃ κανένα καλὸν, χαιρόμεθα δικαίως δι' αὐτὸ, ὅμως πάντοτε χαιρόμεθα περισσότερον, ἐὰν συναιωθῶμεθα, ὅτι εἴμευθεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αἰτίαι αὐτῷ, παρὰ ἐὰν ἐγγίγῃ χωρὶς τῆς ἡμετέρας συνεργίας.

3. Πολλοὶ ἄνθρωποι πιθεύουν, ὅτι ἐὰν τὸς ἀνο-

λυθῆ κανένα χαροποιόν πράγμα, εἶναι καλλίτερον ἀπὸ τὴν ἄλλαν, καὶ διὰ τῆτο ὑπολαμβάνουν τὴν ἄλλαν κατωτέραν, ἢ καὶ τὴν περιγελεῖν, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι δίκαιον, καὶ τόσον ὀλίγον ἐξεύρουν αὐτοὶ ἐνίοτε νὰ μετριάσωσιν εἰς τὴν χαράντων, ὅτι μὲ τῆτο προξενῶν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εὐθὺς πάλιν κανένα λυπηρὸν πράγμα, τὸ ὅποιον προέρχεται ἀπλῶς ἐντεῦθεν, ὅτι εἰς τὴν εὐημερίαντων δὲν προσέχουν ἀρκετὰ εἰς ἐκεῖνα ὅπῃ κἀμνην, ὅτε σοχάζονται, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν ἐμπορεῖ εὐκολὰ νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ κανένα λυπηρὸν πράγμα.

4. Ἡμεῖς λυπόμεθα βέβαια, ὅσακις μᾶς συμβαίνει κανένα λυπηρὸν πράγμα, ὅμως μᾶς μένει πάντοτε μία παρηγορία, εἰς συναισθανόμεθα, ὅτι δὲν ἐσύραμεν ἐπάνω μας ταύτην τὴν δυσυχίαν ἀπὸ ἐδικόν μας πταίσμα. Ἡμεῖς κλαίμεν καὶ ὀλοφυρόμεθα τότε βέβαια, καὶ δίδομεν μὲ τῆτο εἰς τὴν ἄλλαν ἀνθρώπους νὰ καταλάβωσι τὴν λύπην μας διὰ τὴν δυσυχίαν· δὲν πρέπει ὅμως νὰ μένωμεν εἰς τῆτο, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζητῶμεν μὲ παντοίους τρόπους νὰ σμικρύνωμεν τὴν δυσυχίαν μας, ἢ νὰ τὴν διορθώσωμεν πάλιν, κλην ὅχι μὲ τοιαῦτα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐμπορεῖ νὰ γένη εἰς τὸ ἐξῆς μεγαλειότερον.

5. Ἐπειδὴ ἐξεύρομεν πάντοτε καλλίτερα νὰ βοηθῶμεθα εἰς ἓνα συμβεβηκός, εἰς ἐσκέφθημεν καὶ ἐσοχάσθημεν προτιήτερα τῆτο τὸ συμβεβηκός, πῶς

ἠθέλαμεν φερθῆ εἰς αὐτό, παρὰ εἰάν δὲν τὸ ἐσοχά-
 ωθήμεν ποτὲ, εἶναι ὠφέλιμον νὰ σοχαζώμεθα προ-
 τήτερα τὰ τοιαῦτα συμβεβηκότα, τὰ ὅποια ἐμπο-
 ρῆν νὰ μᾶς ἀκολουθήσωσιν. Ὅθεν χρεωσῶμεν, εἰάν
 ἀκολουθῆ κανέναν συμβεβηκὸς εἰς τὴν ἄλλαν ἀνθρώπου,
 τὸ ὅποσον ἐμπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς, νὰ προσ-
 ἔχωμεν, πῶς φέρονται εἰς αὐτό, καὶ τί καλὸν ἢ
 κακὸν ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὸ φέρισιμόντων. Οὕτω μαθηά-
 νομεν ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἄλλων τὴν δυσυχίαν νὰ γινώ-
 μεθα φρόνιμοι, καὶ ἐπειδὴ ἐμπορεῖ νὰ μᾶς εὕρη τὸ
 ἴδιον κακὸν, πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς κάθε δυσυχίῃ
 ἔτω, καθὼς ἐπιθυμέσαμεν ἡμεῖς, εἰάν μᾶς συνέβαιεν
 αὐτό, νὰ φέρονται οἱ ἄλλοι πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τῆτο
 καὶ χρεωσῶμεν ἡμεῖς, ἐπειδὴ εἰς κάθε συμβεβηκὸς,
 εἰς τὸ ὅποσον δὲν ἐμπορῶμεν νὰ βοηθῶμεν ἑαυτοῖς,
 ἀναγκαζόμεθα νὰ ζητήσωμεν βοήθειαν εἰς ἄλλαν ἀν-
 θρώπου, νὰ βοηθῶμεν τὴν ἄλλαν ὅπῃ εὐρίσκονται εἰς
 ἀνάγκην.

6. Καὶ ἂν ἡμεθα τῶρα ὑγιεῖς, πρέπει πάλιν νὰ
 σοχαζώμεθα, ὅτι ἐμπορῶμεν εὐκολα ν' ἀρρώσῃσω-
 μεν, μετ' ὅλον ὅπῃ χρεωσῶμεν ὅσον ἐμπορῶμεν νὰ
 φυλαττώμεθα διὰ νὰ μὴν ἀρρώσῃσωμεν. Ἐάν δὲ
 μετ' ὅλην τὴν προφύλαξίν μας ἀρρώσῃσωμεν, δὲν
 μᾶς εἶναι καλλίτερα, εἰάν κλαίωμεν καὶ ὀδυρώμεθα:
 διότι μετ' ἅ τὰ δάκρυα δὲν ἐλευθερῶμεθα ἀπὸ τὸν πόνον
 μας. Ἡμεῖς πρέπει βέβαια νὰ εὐχιοῦμεθα, διὰ νὰ ὑ-

γιάνωμεν πάλιν ὀγλίγωρα, ὅμως ἡ ψιλὴ εὐχή δὲν μᾶς κάμνει πάλιν ὑγιεῖς, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρακινώμεθα περισσότερον διὰ νὰ μεταχειριζώμεθα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα συντείνου εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας μας. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς δὲν ἐξεύρομεν πάντοτε ταῦτα τὰ μέσα, πρέπει νὰ συμβουλευώμεθα ἕναν ἔμπειρον ἰατρὸν, ὅστις διὰ τῆς πολυχρονίᾳ πράξεως ἔμαθε, τίνι τρόπῳ θεραπεύονται αἱ ἀρρώστιαι. Οὗτος μᾶς διορίζει ἔπειτα ποίαν διαίταν πρέπει νὰ φυλάττωμεν, καὶ θέλει μερικὰ πράγματα νὰ κάμωμεν, ἔπειδὴ ἠθέλων εἶδαι ὠφέλιμα εἰς ἡμᾶς, καὶ μερικὰ ν' ἀφήσωμεν, ἔπειδὴ εἶναι βλαβερὰ εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν ἠθέλαμεν βλάψαι ἑαυτὸς, εἰάν δὲν ἠθέλαμεν ἀκολυθῆσαι τὰς διαταγὰς τοῦ ἰατροῦ εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνει καλλίτερα ἀπὸ ἡμᾶς.

7. Ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἐμποροῦμεν νὰ μεταβάλλωμεν, δὲν πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν βαρύτερον καὶ ἀφορητότερον εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡμεῖς κάμνωμεν τὰ παθήματά μας, εἰάν δὲν τὰ ὑποφέρωμεν γενναίως, ἢ γογγύζωμεν, ἀκόμη βαρύτερα καὶ ἀφορητότερα, ὅπερ ἐκ τῆναντίον εἰάν τὰ ὑπομένωμεν μετὰ χαρᾶς καὶ ἡσυχίας, γίνονται ἔλαφρότερα καὶ ἀνεκτότερα εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν χρεωσῶμεν ἡμεῖς καὶ εἰς τὰς ἀρρώστιας νὰ σπευδάσωμεν διὰ νὰ φυλάττωμεν τὴν ἡσυχίαν καὶ γαλήνην τῆς ψυχῆς, ἔπειδὴ τότε ὅσοι μᾶς παρασέκονται εἰς τὴν ἀρρώστιαν θέλου ἀγαπήσει νὰ ἦναι τριγύρω μας, καὶ

μάλιςα διὰ τῆτο περισσότερον, ὅτι τότε διὰ τὴν ἀκρι-
βῆ ἔνωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐνεργῶν καλλίτερον
τὰ ἰατρικὰ, διὰ τὴν ὑγιένωμεν ὀλιγωρότερα.

8. Εἶναι τινὲς ἄνθρωποι, τὲς ὁποῖους ἡ παραμι-
κροτάτη δυσυχία, ἡ ὁ παραμικρότατος πόνος τῆς
κάμνει δυσαρῆςτες καὶ ἀνυπομόνας, εἰς αὐτὰς πρέπει
βέβαια νὰ ἦναι ἕνας μεγαλειότερος πόνος πάντῃ ἀ-
φόρητος. Ἄλλοι δὲ πάλιν ὑποφέρουν καὶ τὲς σφοδρο-
τάτες πόνους με ἡσυχίαν, καὶ μάλιςα με κάποιαν ἀ-
ταραξίαν τῆς ψυχῆς, ὅπῃ ἐμπορῶμεν νὰ μάθωμεν
ἐντεῦθεν, ὅτι τὰ καθήματά μας δὲν κρέμνται ἀπὸ
τῆς πόνους, ἀλλ' ἀπὸ τὴν τρόπον, με τὸν ὁποῖον τῆς
ὑποφέρουμεν. Διὰ τῆτο βλέποντες ἡμεῖς τὸς αὐ-
θρώπους νὰ ὑποφέρωσι τῆς σφοδροτάτες πόνους με ἡ-
συχίαν, πρέπει νὰ σοχαζώμεθα πάντοτε, ὅτι ἐμ-
πορῶν νὰ εὔρωσι καὶ ἡμᾶς τοῖῆτοι πόνοι, καὶ τότε δὲν θέ-
λωμεν τῆς ὑποφέρει βέβαια τόσον ἡσυχια, εἰάν δὲν
σκληρύνωμεν ἑαυτὲς εἰς τῆς μικροτέρους πόνους πρὸς
τῆς μεγαλειότερους. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ γογγύζω-
μεν καὶ νὰ ὀδυρώμεθα, εἰάν δὲν ἀπολαμβάνωμεν ἕνα
πρᾶγμα, ὅπῃ ἐπιθυμῶμεν, ἢ εἰάν πρέπει νὰ κάμνω-
μεν ἕνα πρᾶγμα, ὅπῃ δὲν τὸ κάμνομεν μετὰ χα-
ρᾶς, ἢ εἰάν πάσχωμεν τίποτε, ὅπῃ μᾶς πονεῖ· ἀλλὰ
πρέπει μάλιςα νὰ ζητῶμεν διὰ τὴν νὰ παρηγορώμεθα
με τῆτο, ὅτι ἡμπορῶσε βέβαια νὰ μᾶς εὔρη ἕνα πο-
λὺ μεγαλειότερον κακόν.

9. Πρέπει να δεχώμεθα με υπομονήν εκείνο ὅπῃ δὲν δυνάμεθα να μεταβάλλωμεν, ἢ εἰάν δὲν δυνάμεθα ν' ἀπομακρύνωμεν ὀλοτελῶς ἀφ' ἐαυτῶν ἓνα κακόν, να ζητήσωμεν καὶ να τὸ σμικρύνωμεν, ἀλλέως δὲ ἀπὸ δύο κακῶν πρέπει να ἐκλέγωμεν πάντοτε τὸ μικρότερον.

ΚΕΦ. ΣΤ'.

Ἰδέα περὶ τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου.

1. **Ε**ἰάν ἓνα πράγμα ἦναι τοῖστων, ὅποιον πρέπει να ἦναι, ἢ συντείνῃ εἰς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι διωρισμένον, ἢ πρέπῃ να συντείνῃ, τότε εἶναι καλόν. Εἰν ὅσῳ λοιπὸν δὲν ἐξεύρω ἐγὼ, ἂν ἓνα πράγμα εἶναι τοῖστων, ὅποιον πρέπει να ἦναι, ἢ συντείνῃ εἰς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον ἐδιωρίσθη, καὶ πρέπει να συντείνῃ, ἐν τούτῳ δὲν ἐμπορῶ να ἐξεύρω ἔτε ἂν εἶναι αὐτὸ καλόν ἢ ὄχι.

2. Εἰς ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἐμπορεῖτις να τὰ μεταχειρίζηται, εἰάν θέλῃ ἢ δὲν χρεώσῃ να τὰ μεταχειρίζηται, εἰάν δὲν θέλῃ, ἢ τὰ ὅποια ἐμπορεῖ να τὰ μεταχειρίζηται ἔτως ἢ ἀλλέως, τὸ πᾶν εἶναι εἰς τὸ να ἐξεύρῃ ἓνας να τὰ μεταχειρίζηται ὀρθῶς, τούτῳ καθὼς πρέπει, ἢ εἰς ὅ,τι εἶναι αὐ-

τὰ διωρισμένα. Οὕτως ἔχει καὶ μετὰ τὰ μέλημας καὶ μετὰ τὰς δυνάμεις μας. Λοικπὸν ἢ τελειότης τῶν αἰσθητηρίων, ἢ ὡραιότης, ἢ ὑγεία, ἢ ἰσχύς τῆς σωματος δὲν κάμνουν ἀκόμη τὴν καλωσύνην τῆς ἀνθρώπου.

3. Μετὰ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις εἶναι ἀπαράλλακτα, ὡς μετὰ τὰς σωματικὰς δυνάμεις. Ὁ ἀνθρώπος ὑπερέχει ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα: διότι ἐμπορεῖ ν' ἀποδίδῃ τὰς λόγους, διὰ τί μερικαὶ ἰδέαι ἐμπορεῖν νὰ συνυπάρχωσιν, καὶ ἄλλαι δὲν ἐμπορεῖν, ἀλλὰ πρέπει νὰ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, τατέσιν ἔχει δύναμιν νὰ συλλογίζηται, ἢ, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἴδιον, ἔχει Διάνοιαν. Δύναται δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς πράγματα κατὰ τὰ σημειάτων, κατὰ τὰς ιδιότητάτων, κατὰ τὰς αἰτίας καὶ ἐνεργείας τῶν νὰ τὰ παραβάλλῃ, καὶ ν' ἀποφασίζῃ ἐξ αὐτῶν, ἂν συμφωνῶν ἀναμεταξύτων ἢ ὄχι, τατέσιν ἔχει Νῦν. Αὐτὸς λοιπὸν ἐμπορεῖ νὰ συλλογίζηται καὶ νὰ κρίνῃ, ἂν ἔνα πρᾶγμα εἶναι ὠφέλιμον ἢ βλαβερόν, καλὸν ἢ κακόν, ἀληθινὸν ἢ ψευδές, δίκαιον ἢ ἀδίκον. Ὅμως διὰ τῆτο, ὅπως ἐξεύρει αὐτὰ ὁ ἀνθρώπος, δὲν εἶναι ἀκόμη καλός.

4. Ἐὰν συνειθίσεν ὁ ἀνθρώπος διὰ τῆς συνεχῆς ἀσκήσεως νὰ κάμνῃ ἐκεῖνο ὅπως γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι καλὸν ἢ ὠφέλιμον εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, καὶ νὰ μὴ κάμνῃ ἐκεῖνο ὅπως εἶναι κακόν ἢ βλαβερόν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, τότε μόνον

νον εἶναι ἄξιός τῃ ὀνόματος τῇ καλῇ ἢ ἐναρέτῃ ἀνθρώπου : ἐπειδὴ διὰ ταύτης τῆς συνεχῆς ἀσκήσεως ἀποκτᾷ μίαν ἕξιν γὰρ κάμνη καλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα, καὶ ταύτην τὴν ἕξιν ὀνομάζομεν ἡμεῖς Ἀρετήν. Εἰ δὲ καὶ συνελθῆσιν γὰρ κάμνη κακὸν, ἢ ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι βλαβερὸν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, εἶναι κακὸς καὶ φαυλόβιος ἄνθρωπος, καὶ ταύτην τὴν ἕξιν γὰρ κάμνη τίς κακὰ καὶ αἰσχρὰ ἔργα τὴν ὀνομάζομεν ἡμεῖς Κακίαν.

5. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐδαιμονία εἶναι ἀχώριστοι μίση ἀπὸ τῆν ἄλλην. Διὰ τῆτο καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχὴς μόνον, εἴαν ᾖ ἐναρῆτος, καὶ τότε εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνο ὅπῃ πρέπει γὰρ ᾖναι. Εἴαν λοιπὸν ἐπιθυμῶμεν ἡμεῖς γὰρ ἡμεῖθα εὐτυχεῖς — ὅλοι δὲ τὸ ἐπιθυμῶμεν — πρέπει γὰρ ἐξετάζωμεν ἑαυτὸς, ἂν τὰ φρονήματα ὅπῃ ἔχομεν, καὶ τὰ ἔργα ὅπῃ κάμνομεν, εἶναι τοιαῦτα, ὅπῃ ἐμπορῶν γὰρ μᾶς κάμνωσιν εὐτυχεῖς.